

‘ABDULLAH IBN MUKAFFA’ (723? – 759?)

‘Abdullah İbn Mukaffa’ aslen İranlı, büyük bir yazar ve çevirmendir. Müslüman olmadan önceki adı Rozbih idi. Babası, Haccac b. Yusuf’un Irak ve İran’da valilik yaptığı sıralarda, İran’da vergi tahsildarlığı yapmaktaydı. Görevini yaparken, halka karşı zor kullandığı ve adı bazı yolsuzluklara karıştığı için işkence görmüştü. Bunun sonucu olarak da parmakları kasılmış, büzülmüş ve çolak kalmıştı. Mukaffa kasılmış, büzülmüş anlamındadır. Bu yüzden oğluna İbn el-Mukaffa (eli büzülmüşün oğlu) lakabı verilmiştir.

İbn Mukaffa İran’ın Cur şehrinde doğmuştur. Anadili Farsça olan İbn Mukaffa önceleri Zerdüştü. Küçükken Basra’ya gelmiş ve el-Ahtam kabilesinin himayesine girmiştir. Dönemin ünlü dilcileri ve edebiyatçılarıyla görüşmüştür. Nişabur’da el-Mesih b. Havariye katiplik yaparken kendisinin yerine katip olarak tayin edilmiş olan Sufyan b. Muaviye el-Mahallebi’yi oyalamış ve görevine başlamasına engel olmuştu. el-Mahallebi bu olayı unutmamış ve öç almayı aklına koymuştu. Daha sonra Basra’da Abbasi halifelerinden Ebu’l Abbas es-Saffâh ile el-Mansur’un amcası olan İsa b. Ali’nin yanında çalışmaya başlamıştır. Bu sırada Müslüman olmaya karar vermiş ve Abdullah adını almıştır.

İsa b. Ali’nin kardeşi Abdullah b. Ali yeğeni olan el-Mansur’un halifeliğini kabul etmeyerek isyan ettiği zaman yenik düşünce kardeşi İsa b. Ali’nin yanına sığınmıştı. İsa, Mansur’a kardeşini affetmesi için başvurmuş ‘‘aman’’ (af dileme) yazısını İbn Mukaffa’nın yazmasını istemişlerdir. Mansur onu ‘‘amanname’’nin herhangi bir hatalı yerinden yararlanarak öldüremeyeceğini anlayınca kızmış ve öldürülmesi için İbn Mukaffa ile eski düşmanlığı olan Sufyan b. Muaviye el-Mahallebi’ye emir vermiştir. İbn Mukaffa bir iş için el-Mahallebi’nin yanına gidince onu yakalatmış ve ‘‘Ey zındıkoğlu seni cehennemden ateşinden önce dünya ateşiyle yakacağım’’ diyerek yaktırmıştır.

Eserleri ve Edebi Kişiliği

İbn Mukaffa Pehlevi dilinde yazılmış birçok kitabı Arapçaya çevirmiştir. Çevirilerinin en önemlisi *Kelile ve Dimne*’dir.

Siyer el-Mulûk veya Siyer Mulûk el-‘Acem, Sasanilerden tarihinden bahseder. Sasani devletinin resmi salnamelerinden (yıllıklarından) birçok yazar tarafından oluşturulmuş Hudaynâme adlı tarihinin tam bir çevirisidir.

Kitab er-Rusûm, Ayinname adlı Pehlevi bir eserin çevirisidir. Sasani devletinden bahseder. Bu eser mevcut değildir. Bazı kaynaklarda bu kitaptan yapılmış alıntılara rastlanılmıştır.

Kitâb et-Tâc fî Sîret Anuşirvan: İbn Kuteybe ‘Uyûn el-Ahbâr adlı eserine bu kitaptan bazı kısımları almıştır.

Kitâb el-Edeb es-Sagîr: Felsefe, öğüt ve ahlak konularında yazmış olduğu bir kitaptır.

Kitâb el-Edeb el-Kebîr: Kitâb el-Durret el-Yetîme adıyla da bilinir. Bu eserde öğüt verici nitelikte risalelerden oluşmuştur. Hükümdarlara karşı nasıl hareket edileceğini gösteren bir eserdir. Ayrıca İbn Mukaffa'nın Risâle fî'l-Ahlak adlı bir eseri de bulunmaktadır.

Genç yaşta öldürülmüş olmasına rağmen, Arap ve İran Edebiyatının en önemli şahsiyetlerinden biri sayılmaktadır. Arapçayı anadili olan Farsça kadar akıcı ve güzel yazmıştır. Yazılarında akıcı bir dil kullanmış ve kendi çağındaki Arapça nesrin kurucusu olmuştur.